

CONSTANTIN CUBLEȘAN – EMINESCU AS TRANSLATOR**Ioana Ștefan, PhD Student, University of Oradea**

Abstract: A new perspective on the relationship between Eminescu and German world is found in the study by Constantin Cublesan Mihai Eminescu – ciclul schillerian. The contribution of Constantin Cublesan in this area is a major one. The value of his work lies in the fact that he does not identify banal influences of a classic poet in the work of M. Eminescu. He highlights the translator side of Eminescu personality, a side which has been avoided with finesse or confused with plagiarism. Translations, falling into a program creation, have a unique value and prove Eminescu originality and universality.

Keywords: Constantin Cubleşan, Eminescu, Fr. Schiller, German world, translation

Un alt mod de abordare a legăturilor dintre Eminescu și lumea germană este dat de Constantin Cubleşan în lucrarea *Mihai Eminescu – ciclul schillerian*. Lucrarea cu un titlu nu foarte promițător, datorită asocierii nefondate, reușește să contureze o latură a personalității eminesciene, mai puțin reliefată de restul criticii, aceea de traducător, menită a fi un nou argument pentru unicitatea și originalitatea lui Eminescu.

Criticul începe prin expunerea unor elemente biografice sau afinități, care au determinat apropierea lui Eminescu de lumea germană și în special de Schiller. Școala de la Cernăuți se arată ca o instituție cultivatoare a spiritului romantic german. Exegetul susține că profesorul Neubauer i-a insuflat tânărului elev dragostea pentru poezii romantici germani. Ca o exemplificare practică îl citează pe Ioan Massoff care afirmă: „Eminescu știa să recite pe de rost, cu mulă simțire, bucăți întregi din Fr. Schiller, poetul favorit al profesorului.”¹ Or, alăturarea lui Schiller și a poezilor romantici generează un mare semn de întrebare: Cum a ajuns Schiller să fie considerat romantic?! La fel ca și predecesorii săi (G. Bogdan Duică, Zoe Dumitrescu Bușulenga) vede lectura liricii schilleriene ca o preocupare constantă a tinereții eminesciene. Autorul omite, însă, că acest elan pentru creația clasicului german aparține, numai și numai, perioadei de tinerețe, mai apoi dezavuându-l chiar în scrierile sale, după cum dovedește și Bogdan Mihai Dascălu pe urmele lui G. Călinescu.

În calitate de bun cunoscător al limbii germane încă de mic și având o predispoziție sufletească pentru natură, Eminescu este „bănuț” că i-ar fi citit în adolescență pe E.T.A. Hoffmann, Goethe, Keller, Heine, ș.a. „Bănuiala” se transformă în siguranță doar atunci când apare numele lui Friedrich Schiller. Autorul împărtășește opinia lui Dan Mănuță, fundamentată pe cercetările lui Frisch, conform căreia lirica germană din secolul al XIX-lea îi era perfect cunoscută lui Eminescu, la toate nivelurile.

Exegetul analizează apropierea dintre Eminescu și Schiller prin prisma idealismului sentimental al poetului german și din perspectiva unei așa-numite „afecțiuni”. Pe aceasta din urmă, dacă nu se referă strict la perioada tinereții, trebuie să o dezaprobam complet. Și, deoarece, percepe acest lucru ca pe o afinitate, se referă la întregul sistem al gândirii și creației eminesciene. Scrierile în care Eminescu a găsit lirica de idei, ce l-a marcat, sunt

¹ Ioan Massoff, *Eminescu și teatrul*, Editura pentru literatură, București, 1964, p. 22

următoarele, după părerea lui Cubleşan: *Die Götter Griechenlands, Die Künstler, Der Spaziergang, Die Worte des Glaubens, Votivtafeln*. Ca înaintaş ce a mai întreprins o analiză pe linia influenţelor ca urmare a unei „afecţiuni” îl aminteşte pe Ilarie Chendi, cu paralela dintre Eminescu şi Lenau. Ne întrebăm oare de ce nu a menţionat-o pe Zoe Dumitrescu Buşulenga care prin termenul „afinităţi electivă” exprima acelaşi lucru. Ce-i drept, studiile sale sunt de o reală importanţă, şi nu pot fi coborâte la nivelul dezbaterii raporturilor dintre Eminescu şi Lenau. O astfel de legătură nu poate fi dovedită plauzibilă, din orice unghi ar fi privită. Şi s-ar putea spune la fel şi despre raportul Eminescu – Schiller, până aici. Însă modalitatea de abordare din perspectiva traducerilor lui Eminescu din Schiller, aruncă o nouă lumină asupra problematicei. Autorul nu caută înrăuirile lui Schiller în opera eminesciană, lucru extrem de incert, de altfel, ci abordează munca de traducător, ajungând la o concluzie generalizată, surprinzătoare.

Prima poezie analizată este *Speranţa*, apărută pentru prima dată în 1866, în *Familia*. Ea este privită ca o adaptare după *Hoffnung* de Schiller. Călinescu, citat în lucrare, nu respinge nici această posibilitate, dar mai adaugă, ca variante, influenţele lui Herder sau Bürger. Amprenta originalităţii eminesciene îşi face simţită prezenţa în leit-motivul inexistent în poemul schillerian: „Cum mângâie dulce, alină uşor / Speranţa pe toţi muritorii!”. Exegeţul este de părere că poezia „trebuie citită, ca un prim manifest al atitudinii patriotice – exprimată prin mijloace poetice – căreia gazetarul Eminescu, de mai târziu, îi va fi credincios o viaţă întreagă.”² *Speranţa* particularizează sugestiv o temă comună. Înţelesul profund al titlului este amplificat de regăsirea acestui termen de şapte ori în text. Autorul doreşte să dovedească faptul că poemul nu este o imitaţie stângace a unui începător şi nu poate trece neobservată în multitudinea poeziilor nedesăvârşite, din prima etapă a creaţiei. Astfel, pe urmele lui Iulian Boldea, susţine implicaţiile filosofice ale temporalităţii date de pluralul „timpuri”. Acesta are „funcţia de a-l apropia de sfera umanului, a multiplului şi a curgerii”.³ Exaltarea tipică a liricii romantice este dată de gingaşele clipe de afecţiune sau de metafore ce sugerează subtila înfiorare. Idealurile umanitare, sentimentele de trăire febrilă şi dăruire pasională, Constantun Cubleşan, le consideră preluate de la Schiller. Apreciază iniţiativa lui Cristian Livescu de a pleda pentru o lectură de subtext a poemelor publicate în „Familia” în vederea descoperirii substratului metaforic. Pentru argumentarea utilităţii unei astfel de lecturi aprofundate, cazul poemului *Speranţa*, este elocvent. Doar aşa se poate deduce că textul schillerian a constituit un stimul şi se poate stabili o „îndepărtare ideatică”⁴ de el. Constantin Giurescu vede *Speranţa* ca pe o influenţă, Iorga ca pe o prelucrare. Constantin Cubleşan susţine că „*Speranţa*, chiar dacă e raportată la *modelul* schillerian, de care, oricum, nu poate fi disjunctă, prezintă suficiente argumente artistice în favoarea unei libertăţi creatoare ce va deveni la Eminescu un mod de apropiere, de asumare a unor teme şi motive din autori străini, pe care şi le va încorpora propriei viziuni, până la pierderea, adesea, a identităţii originale a acestora, ...”⁵ El este de părere, că traducerile, în general, la Eminescu, devin nişte creaţii prin capacitatea sa genială de a recepta şi re-crea prin prisma unei gândiri filosofice ample. Citându-l pe Ion Gherghel, cu studiul său *Schiller în literatura română*, evidenţiază că din alte 7 persoane care au tradus poemul *Speranţa* în română, doar Maria Cunţan (1906) are o tălmăcire ce se poate considera reuşită. Cubleşan nu se îndoieşte că Eminescu ar fi dorit să-l traducă integral pe Schiller. Subliniază şi spusele biografilor, cum ar fi G. Călinescu, care, atestă prezenţa la loc de cinste în geamantanul de cărţi al poetului, a volumelor lui Schiller. Însă, trebuie ţinut cont de schimbarea ulterioară a lui Eminescu. Următorul poem dezbătut este *Resignaţiune*, traducere ce datează din 1867. Dacă Il. Chendi o consideră nereuşită, D.

² Constantin Cubleşan, *Mihai Eminescu – ciclul schillerian*, în *Conferinţele bibliotecii Astra*, Nr. 91/2010, Sibiu, p. 18 – 19

³ Iulian Boldea, *Ambivalenţa timpului la Eminescu*, în *Eminescu – 2000. Studii şi cercetări*, Caiet aniversar editat de revista *Târnava*, Târgu Mureş, 2000, p.21

⁴ Constantin Cubleşan, *Mihai Eminescu – ciclul schillerian*, în *Conferinţele bibliotecii Astra*, Nr. 91/2010, Sibiu, p. 23

⁵ Ibidem, p. 25

Vatamaniuc o vede mult superioară, mai ales luând seama de încercările de până atunci: în timp ce Eminescu o traduce integral, Maria Cunțan nu reușește decât 15 strofe din 18. G. Călinescu atrage atenția asupra implicării personale în transpunere. La fel Ibrăileanu, sau C. Dobrogeanu – Gherea, și ca un susținător febril Constantin Cubleşan, insistau asupra spiritului de independență față de modelul tradus, asupra implicării personalității și originalității în traducere. Un sistem de percepere a lumii similar, ce poate fi amplificat îl determină pe exeget să alăture *Resignațiune* și *Speranța*, intuind chiar un program de creație axat pe acest model. Cubleşan accentuează grija cu care Eminescu transpune elementele de versificație în limba română, acordând un rol esențial perfecționismului prozodic, la fel ca Fr. Schiller. Două exemple ar putea fi *Speranța* cu versul dactil de 9 silabe și *Mănușa*, cu ritm trohaic de 16 silabe.

Din același program al traducerilor schilleriene face parte *Hektors Abschied / Ector și Andromache*. Mult mai fidelă originalului decât altele, poezia prezintă idealuri clasice, în care eroul se angajează cu patos romantic: „imperativul sacrificiului pentru cauza generală, e desigur o teză a clasicismului, dar gesticulația largă și patosul cu care eroul se angajează în misiunea sa e, fără îndoială romantic”⁶

Următoarea traducere dezbătută pe larg este *Der Handschuh / Mănușa*. Geneza ei este foarte importantă. Ea a fost cerută lui Eminescu, de consulul german de la București, Eduard Grisebach, pentru publicarea în jurnalul *Der Schalk* de la Lipska, unde a apărut în 12 limbi. Subiectul baladei propuse spre traducere i se potrivea perfect lui Eminescu, dezgustat de o lume în plină decadență morală. Cubleşan realizează o comparație între lucrarea lui Eminescu și a predecesorilor C. Morariu, Șt. O. Iosif, I. Cassian – Mătăsaru, admițând neta superioritate a traducerii eminesciene: „Eminescu redă în limba română întreaga rapiditate, dinamica acțiunii, dând, economic, dar sugestiv, culoarea de epocă tabloului și fixează în dialogul condensat ideea morală, tâlcul parabolei, și nu mai puțin tipicitatea personajelor.”⁷ Conchizând, criticul privește ciclul schillerian ca pe o constantă a preocupărilor lui Eminescu.

Aportul adus de Constantin Cubleşan în acest domeniu este unul major. Valoarea lucrării sale rezidă în faptul că nu dorește să identifice banale influențe ale unui clasic în opera poetului român. El pune în lumină latura de traducător a personalității lui Eminescu, o latură care până acum a fost ocolită cu finețe sau confundată cu plagiatul. Traducerile, care se încadrează într-un program de creație, au o valoare unică și dovedesc originalitatea, dar și universalitatea eminesciană.

Bibliografie

Academia română, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu*, Secolul XIX, vol. I - III, București: Editura Saeculum, I.O., 2002

Academia română, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu*, Secolul XIX, vol. I - XXIX, București: Editura Saeculum I.O., 2004 – 2011.

Boldea, Iulian, *Ambivalența timpului la Eminescu*, în *Eminescu – 2000. Studii și cercetări*, Caiet aniversar editat de revista *Târnava*, Târgu – Mureș, 2000

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. I, II, București, Editura Minerva, 1976.

Cubleşan, Constantin, *Mihai Eminescu – ciclul schillerian*, în *Conferințele bibliotecii Astra*, Nr. 91/2010

⁶ Ibidem, p. 38

⁷ Ibidem, p. 47

Dascălu, Bogdan Mihai, *Germanitatea și literele române*, Editura Ideea europeană, București, 2006

Dumitrescu Bușulenga, Zoe, *Eminescu și romantismul german*, Editura Eminescu, București, 1986

Dumitrescu Bușulenga, Zoe, *Eminescu – cultură și creație*, Editura Eminescu, București, 1976

Ibrăileanu, G., *Studii literare*, 1, 2, București, Editura Minerva, 1979.

Massoff, Ioan, *Eminescu și teatrul*, Editura pentru literatură, București, 1964

Sorensen, Algot Bengt, *Geschichte der deutschen Literatur*, Band I und Band II, C. H. Beck Verlag, 1997

Willer, Stefan, *Poetik und Etymologie: Texturen sprachlichen Wissens in der Romantik*, Berlin, Akad. – Verlag, 2003

Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetare doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.